

Гончаренко І.М., к.е.н., доц., Мерзла І.В., магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ЯК ДРАЙВЕР АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Визначено поняття інвестиційний клімат. Здійснений аналіз інвестиційного клімату України. Відокремлені основні проблеми та перспективи поліпшення інвестиційного клімату України. Запропонований певний механізм покращення інвестиційного клімату України. Розроблені пропозиції щодо активізації іноземних інвестицій в Україну.

Ключові слова: інвестиція; клімат; держава; процес; рішення; продукт; фінанси; оцінка; механізм; умови; прибуток; ефективність.

Гончаренко И.Н., к.э.н., доц., Мерзла И.В., магистр

Киевский национальный университет технологий и дизайна

УЛУЧШЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА КАК ДРАЙВЕР АКТИВИЗАЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНСКОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. Определено понятие инвестиционный климат. Осуществлен анализ инвестиционного климата Украины. Выделены основные проблемы и перспективы улучшения инвестиционного климата Украины. Предложен определенный механизм улучшения инвестиционного климата Украины. Разработаны предложения относительно активизации иностранных инвестиций в Украину.

Ключевые слова: инвестиция; климат; государство; процесс; решение; продукт; финансы; оценка; механизм; условия; прибыль; эффективность.

Goncharenko I., Merzla I.

Kyiv National University of Technologies and Design

IMPROVING THE INVESTMENT CLIMATE AS A DRIVER FOR BOOSTING INVESTMENT ACTIVITY IN THE UKRAINIAN ECONOMY

Abstract. A concept is certain investment climate. The analysis of investment climate of Ukraine is carried out. Highlighted basic problems and prospects of improvement of investment climate of Ukraine. The certain mechanism of improvement of investment climate of Ukraine is offered. Developed suggestion in relation to activation of foreign investments to Ukraine.

Keywords: investment; climate; state; process; decision; product; finances; estimation; mechanism; terms; income; efficiency.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світового господарства важливим та актуальним питанням є розвиток інвестиційної діяльності, залучення та використання міжнародних інвестицій. Майже всі країни світу спрямовують свої зусилля на покращення інвестиційної діяльності. Для економіки України дуже важливим є залучення міжнародних інвестицій, як одного з найефективніших механізмів розвитку та діяльності вітчизняних підприємств. Необхідність залучення міжнародних інвестицій передбачена зниженням інвестиційної активності вітчизняних підприємств, необхідністю технічної та технологічної модернізації як виробництва, так і всієї ринкової інфраструктури, потребами впровадження в усі сфери господарського механізму нових методів управління і тому питання іноземних інвестицій є важливим для економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень та невирішена частина проблеми. Питанням інвестиційного клімату, процесу інвестування, реалізації інвестиційної політики держави присвячені праці закордонних та вітчизняних науковців. А саме: Т.Ю. Шаповалова [3] визначає сучасні тенденції руху міжнародного капіталу в умовах глобалізації світової економіки; Т.А. Бойко [4] здійснює аналіз потоків прямих іноземних інвестицій та їх вплив на економічне зростання; С.С. Тесля [5] визначає структуру організаційно-економічного

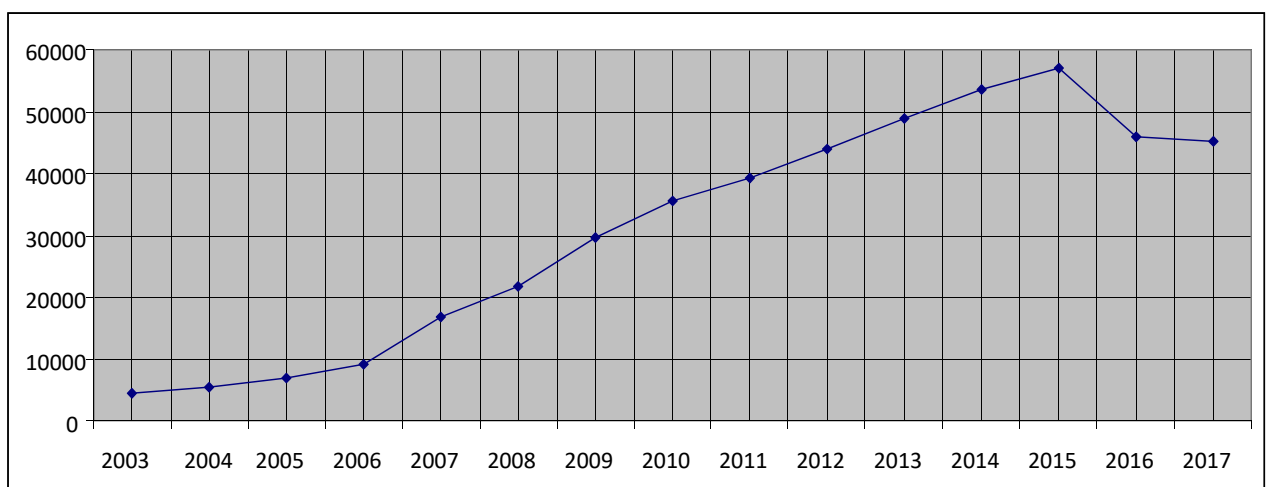
механізму залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України; В.А. Худавердієва [6] надає характеристику особливостей стратегії залучення іноземних інвестицій у економіку України; В.В. Копійка [8] вивчає Європейський Союз, його історію та засади функціонування; Н.А. Крахмальова, В.В. Ліщук [9] визначають сутність поняття інвестиційний клімат та особливості процесу іноземного інвестування; Т.В. Майорова [11] аналізує інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні; В.М. Косак [8] – досліджує правові засади іноземного інвестування в Україні та інші. Однак, проблема формування сприятливого інвестиційного клімату та підвищення інвестиційної активності України та окремих її регіонів, є недостатньо вивченою, що і зумовлює актуальність обраного напряму дослідження.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягає в аналізі та визначенні окремих напрямів поліпшення інвестиційного клімату України та підвищення рівня інвестиційної активності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Без розуміння теоретичної сутності інвестиційного клімату неможливо створити чітку систему орієнтирів для інвестора, на основі яких він приймає рішення про вкладання капіталу у ту чи іншу державу. Не зважаючи на наявність достатньо великої кількості наукових та практичних досліджень в розрізі даної тематики, на сьогоднішній день не існує не тільки загально прийнятних чітких показників для характеристики інвестиційної діяльності, а й відсутня єдність у тлумаченні науковцями даної категорії [1].

Згідно результатів дослідження думок багатьох вчених, було визначено, що інвестиційний клімат – це сукупність політичних, економічних, правових, географічних, соціокультурних передумов, що визначають привабливість для інвестування вітчизняних та іноземних інвесторів на окремо взятій території. Причому, інвестиційний клімат доречно розглядати на макрорівні (держава, об'єднання держав) та мікрорівні (окремий регіон в державі, область).

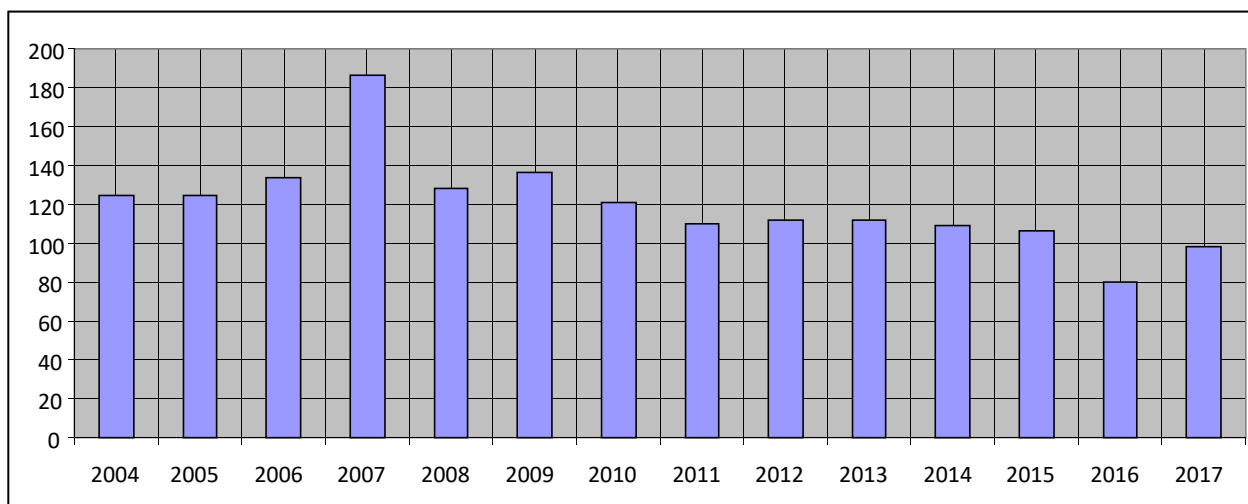
Найзагальнішими показниками оцінки інвестиційного клімату є обсяги капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій. Останні свідчать про рівень залучення іноземного капіталу, який характеризує ступінь зовнішньої довіри до країни, рівень інтегрованості до світового господарства та відкритості економіки, інвестиційної привабливості держави.

Джерело: [4].

Рис 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну протягом 2003–2017 рр.,
млн дол. США

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) визначаються щорічно зростаючим підсумком. На початку 2003 р. вони становили 4555,3 млн дол. США, а на початку 2016 р. величина залучених прямих іноземних інвестицій на 907,97% перевищувала показник 2003 року. Проте такі дані не є достатньо інформативними. Вагомою подією у сформованій тенденції став перелом, який відбувся у 2014–2015 рр., що пояснюється політичними потрясіннями, військовим конфліктом на території України, втратами економічних потужностей та курсовою різницею, яку вважають найвагомим фактором, що спричинив відтік капіталу.

Джерело: [3].

Рис. 2. Динаміка зміни обсягів капітальних інвестицій в Україні протягом 2004–2017 рр., %

У 2014 р. капітальні інвестиції в Україні скоротилися на 29,1% порівняно із попереднім роком, в цей період відбулося скорочення і валового внутрішнього продукту на 3,66%, що підтверджує неефективність регуляторних заходів держави та нездатність їх ефективно реагувати на економічні потрясіння і зберігати хоч і сповільнені, проте все ж зростаючі тенденції по економічних показниках.

Отже, можна зробити висновки, що серед основних негативних рис інвестиційного клімату в Україні експерти визначають: політичну та економічну нестабільність, збройний конфлікт на Сході України, незавершеність процесу реформ, високий рівень коруптованості та забюрократизованості політичної системи, недосконалість та протиріччя законодавчої бази, відсутність єдиної стратегії щодо заохочення інвестицій, непередбачуваність податкової політики, слабку судову систему, слабке валютне регулювання, непослідовну політику НБУ, неефективну роботу митниці.

Вагомою причиною низької інвестиційної привабливості для системних іноземних інвесторів можна вважати і наявність величезного тіньового сектору в Україні. Так, згідно з оцінкою Всесвітнього економічного форуму, Україна посіла 81 місце з 137 країн у рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 (The Global Competitiveness Index), покращивши свої позиції на чотири пункти. Незважаючи на незначні покращення, в цьому році в нас все ще найгірші позиції за оцінкою міцності банків (130 місце), за регулюванням фондових бірж (134 місце), за якістю доріг (130 місце), за інфляційними змінами та за здатністю країни утримувати таланти (129 місце), за захистом права власності (128 місце).

Негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено (в порядку зменшення): інфляцію, корупцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, нестабільність урядів, ускладнений доступ до фінансів, неефективну державну бюрократію, регулювання валютного ринку, недостатню освіченість працівників, погану етику робочої сили, недостатню здатність до інновацій,

обмежувальне регулювання ринку праці, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я.

Прогрес був досягнутий за рахунок більш позитивного сприйняття інститутів та ефективності ринків, а також кращих результатів в освіті. Серед основних проблем автори рейтингу називають перебудову інституціональної структури (130 місце), скорочення домінування великих компаній на внутрішніх ринках (129 місце) та підвищення конкурентності ринків (125 місце) і, отже, їх ефективності (112 місце) [2].

Отже, поліпшення інвестиційного клімату потребує підвищення стабільності та прозорості політичної системи України, зменшення рівня її корумпованості, подолання тенденцій криміналізації суспільства, прискорення процесів дерегуляції підприємницької діяльності в цілому, завершення судової реформи. Значну роль в створенні сприятливого інвестиційного клімату відіграє стабільність законодавчої системи, держава має надійно забезпечувати захист прав іноземних інвесторів і розробити систему їх страхування від можливих ризиків здійснення інвестиційної діяльності на території України. Особливу увагу слід приділити інформаційному забезпеченню залучення іноземних інвестицій.

Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено:

1. На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

3. Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 №1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

4. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу. Зокрема, у 2015 році підписано Угоду між Україною та Японією про сприяння та захист інвестицій, яку ратифіковано Законом України від 03.06.2015 №505-VIII. Урядом та Президентом України здійснюються кроки по створенню якісно нових умов ведення бізнесу, що мають забезпечити відбудову економіки України, сприятимуть її стабільному розвитку та активізації інвестиційної діяльності.

На нашу думку, для оптимізації використання іноземного капіталу в економіці України, необхідно здійснити низку першочергових заходів:

- підготувати план дій щодо забезпечення сприятливого інвестиційного клімату у межах проголошених пріоритетів соціально-економічного розвитку, залучити до його розробки та обговорення широке коло експертів, науковців, представників органів державної влади та бізнесу;

- розробити регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості областей з урахуванням особливостей їх поточних рейтингів інвестиційної привабливості, забезпечити державний моніторинг їх виконання як одного з критеріїв успішності діяльності місцевих державних адміністрацій;

- поширити реалізацію обласними державними адміністраціями навчальних програм серед бізнесменів з підготовки інвестиційних пропозицій, складання інвестиційних бізнес-планів, юридичного супроводу інвестиційних проектів, управління інвестиційними проектами;

- суттєво розширити спектр заходів конкурентної політики;

- підготувати перелік заходів щодо посилення відповідальності представників органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування за вчинення корупційних дій щодо інвесторів;

- поширити практику укладання прозорих угод між інвесторами та владою щодо взаємних зобов'язань у сфері конкурентної поведінки бізнесу та конкурентної політики держави на певних ринках на визначений середньо- і довгостроковий період часу [3].

Джерело: складено автором на основі даних джерел [5, 6, 8].

Рис. 3. Економіко-організаційний механізм залучення інвестицій та активізації інвестиційної діяльності України

Таким чином, для економіки України надзвичайно важливими є активізація та ефективне використання внутрішніх інвестиційних ресурсів. Проте, інтенсивний перехід до конкурентоспроможної моделі національної економіки спричиняє потребу співробітництва зі світовою системою господарювання, в якій іноземні інвестиції є важливими. Тому створення економіки значною мірою залежить від рівня активності іноземних інвесторів на території України, інтенсивності міжнародного руху капіталів і поділу праці. З метою поглиблення участі України у міжнародних інвестиційних процесах нами був розроблений певний економіко-організаційний механізм залучення інвестицій та активізації інвестиційної діяльності України (рис. 1).

Отже, на мою думку, основними цілями розробленого механізму повинні бути такі:

- структурна перебудова промислового комплексу;
- сприяння досягненню сучасного технічного рівня розвитку на основі новітніх технологій;
- розвиток ресурсозберігаючих, наукоємних та екологічно чистих технологій;
- збільшення обсягів експортного потенціалу країни;
- подолання залежності національної економіки від імпорту;
- створення виробництв із використанням місцевих природних ресурсів;
- сприяння розвитку приватного сектору [4].

Даний механізм має забезпечити підвищення інвестиційної активності в Україні за наявності певних економічних передумов, якими є:

- залучення іноземних інвестицій з урахуванням мети й завдань структурної трансформації промислового комплексу, цільових програм міжгалузевого розвитку, конверсії;
- збільшення обсягів інвестиційних ресурсів, які формують виробничий потенціал на новітній науково-технічній базі;
- ефективне використання інвестицій;
- обґрунтування вибору пріоритетних секторів матеріального виробництва, які визначають конкурентні позиції країни на світових ринках;
- створення динамічного експортного потенціалу, що може швидко адаптуватися до кон'юнктури зовнішнього ринкового середовища;
- розвиток виробництва продукції виробничо-технічного призначення [6, с. 64–65].

Розроблений економіко-організаційний механізм залучення інвестицій та активізації інвестиційної діяльності може функціонувати лише разом із ефективним механізмом державних гарантій і системою законодавчого, нормативного, інформаційного забезпечення іноземних інвестицій, організації системи страхування й перестраховування іноземних інвестицій, сприяння розвитку банківсько-кредитної системи, він повинен включати до себе наступні складові:

- мотиваційний блок забезпечує взаємодію конкретного інвестиційного механізму із зовнішньоекономічним і соціальним середовищем, з відповідними економічними і господарськими механізмами;
- нормативно-правове регулювання та методичне забезпечення як інституціональні рамки, що регламентує інвестиційну діяльність, засновані на законодавстві України і відповідних нормативних актах, прийнятому на рівні органів місцевого самоврядування, а також на методичних розробках по плануванню і веденню інвестиційної і інноваційної діяльності;
- організаційне забезпечення інвестиційної діяльності включає в себе створення необхідних організаційних структур, що забезпечують дії по ініціюванню, розвитку і контролю за досягненням поставлених цілей [4];

- планування і управління займають особливе місце в інвестиційних механізмах здійснення різних проєктів, забезпечуючи проведення детальних розрахунків рушення інвестиційних ресурсів.

Висновки та пропозиції. Отже в процесі реалізації запропонованого в роботі механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні та з метою поліпшення інвестиційного клімату необхідно здійснити наступні поступові заходи:

- розширення поінформованості іноземних інвесторів щодо можливостей вкладення коштів у привабливі галузі економіки України;

- здійснення постійного моніторингу та аналізу інвестиційного клімату в регіонах;

- підвищення обізнаності міжнародних ділових кіл про соціально-економічний потенціал та інвестиційні можливості підприємств з визначенням пріоритетних заходів, спрямованих на досягнення цієї мети;

- координація діяльності органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій області щодо підвищення рівня економічного розвитку і поширення інформації про інвестиційний імідж регіонів України у світі.

Список використаної літератури

1. Інвестиційний клімат України: проблеми формування та заходи поліпшення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua>.
2. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua>.
3. Шаповалова Т. Ю. Сучасні тенденції руху міжнародного капіталу в умовах глобалізації світової економіки [Електронний ресурс] / Т. Ю. Шаповалова. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive.pdf>.
4. Бойко Т. А. Потoki прямих іноземних інвестицій: тенденції та вплив на економічне зростання / Т. А. Бойко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. – 2015. – Вип. 4. – С. 211–219. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvamu_upravl_2013_4_28.pdf.
5. Тесля С. С. Організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / С. С. Тесля // Формування ринкової економіки в Україні. – 2015. – Вип. 19. – С. 154–159.
6. Худавердієва В. А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України / В. А. Худавердієва // Фінанси України. – 2015. – № 6. – С. 62–71.
7. ЮНКТАД: приток инвестиций в страны с переходной экономикой резко сократился [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ictsd.org/bridges-news>.
8. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посібник / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко; за ред. акад. НАН України, Надзв. і Повнов. Посла України Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2014. – 760 с.
9. Крахмальова Н. А. Інвестиційний клімат і проблеми іноземного інвестування в Україні: монографія / Н. А. Крахмальова, В. В. Ліщук. – К.: КНУТД, 2017. – 360 с.
10. Європейська бізнес-асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua>.
11. Майорова Т. В. Інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні: монографія / Т. В. Майорова. – К.: КНЕУ, 2013. – 332 с.
12. Косак В. М. Правові засади іноземного інвестування в Україні / В. М. Косак. – Львів: Центр Європи, 2014. – 223 с.